

MISJONEN, KIRKEN OG LEGFOLKET

Et debatt-innlegg

av

ODD KVAAL PEDERSEN

Fra Syd-Afrika har vi fått tilsendt denne artikkel, som av forf. selv er betegnet som «et debatt-innlegg». Det ville være verdifullt om vi kunne få en diskusjon i NOTM om dette viktige emne. — Red.

Rasjonalisering er et ord med dårlig klang i kirkelige ører — til dels med rette. Kirken er noe annet enn et firma eller en organisasjon. Den arbeider ut fra den menneskelig sett meningsløse forutsetning at når bestikken en gang gjøres opp, skal de første bli de siste. Det som intet var, det utvalgte Gud. Den avmektige står den Allmektige nærmest.

Men dermed er ikke alt sagt, dermed er ikke kravet om rasjonalisering fullgyldig tilbakebevist. For samtidig som kirkens liv er bundet til et paradoksalt ydmygende program, er den også gitt beskjed om å forvalte sitt pund med klokskap. Mange jordnære råd ble i den forbindelse gitt kirken av den Herre som intet eide mellom krybben og korset. Hans lignelse om talentene er unektelig den mest lettfattelige; den lille gruppen av tjenere som til forvaltning fikk fra en til fem talenter.

Hver ny generasjon er å ligne med disse tjenerne. Hver ny generasjon får i arv den lange kirkelige tradisjon og hver sitt stykke ansvarsområde til forvaltning. Og i den forvaltningspakt som kirkens arbeidere bindes til, inngår den eminente fortelling om talentene. Man oppfylder sine forpliktelser, ikke bundet til lovs paragrafer, men utstyrt med evangelisk handlefrihet. Det finnes bare én begrensning: talentet må komme i bevegelse, i om-løp. Det må ikke graves ned.

Det er i denne sammenheng begrepet rasjonalisering kommer inn. Egentlig betyr det intet annet enn en fornuftig utnyttelse av ressursene på grunnlag av en våken betraktning av forholdene. Eller for å bruke en mer teknisk terminologi: Man foretar en analyse av det arbeidsfellesskap man står i, forsøker å måle dets effekt, og hvis denne ikke er tilfredsstillende søker man å finne ut hva som virker hemmende eller lammende.

I kirkens liv vil en slik rasjonalisering berøre utelukkende det ytre apparat, de rent foreløpige og foranderlige ordninger som er kommet i stand kun som hjelpetiltak: organisasjoner for «indre» og «ytre» misjon, skolestell, diakoni-institusjoner, forlag, blader, aviser — for bare å nevne noen vilkårlig valgte eksempler.

Hva man så må spørre om, er: Tjener de fremdeles hensikten, og hvis de gjør det: Er det mulig å gjøre dem ytterligere hensiktsmessige?

I norsk kirkeliv er det behov for en slik rasjonaliseringsprosess — på mange områder. Dette oppsett er imidlertid begrenset til ett felt: de kristne misjoner som er knyttet til Den norske kirke.

Misjon er kirken i bevegelse.

I denne formulering kan man legge meget, men først og fremst dette at kirken må være bevegelig nok til å krysse grenser, ikke bare de geografiske, men også de sosiologiske. Eller for å anvende det egentlig aktuelle krav til kirkens bevegelse: den må være innstilt på å krysse grensen mellom tro og vantrø.

At kirken er i bevegelse er dens vern mot at der oppstår bevegelser som i praksis blir «kirker i kirken», organisasjoner som rendyrker ett aspekt ved kirkens liv, men taper synet for den kirkelige helhet, bevegelser som for sin eksistensberettigelses skyld må ha noe å kjempe for — eller mer aktuelt: noe å kjempe mot, bevegelser som til en hver tid trenger «merkesaker» og som, hvor disse ikke finnes, må produsere slike, ofte ut fra konflikt-situasjoner som ikke er reelle, men som er konstruert ut fra behov.

Også i Norge har vi bevegelser av denne type, bevegelser som ble til i en virkelig tilspisset konfliktsituasjon, og som i den gitte

situasjon hadde en misjon, en misjon som de nå ikke lenger har. Men istedetfor å innse og ta konsekvensen av at deres misjon er avsluttet, streves det av alle krefter for å holde liv i organisasjonen. Og man søker seg frem til en ideologi som skal være for alle tider.

En del av norsk «legmannsbevegelse» er dessverre et eksempel på dette. Det er ingen som vil betvile berettigelsen av de organisasjoner som oppstod for å videreføre og bringe til endelig seier den kamp som Hans Nielsen Hauge innledet mot den meningsløse «Konventikkel-plakaten» og alt det den stod for. Det er heller neppe noen som vil underkjenne den sosiale og kulturelle betydning disse organisasjoner fikk. De kom også til å bety meget for Norges bidrag til den kristne verdensmisjon.

Men er ikke det man i dag kaller «legmannsbevegelsen», mer en teolog-bevegelse som forfekter en legmanns-ideologi? Rett nok finnes det en liten, kvalitativt sterk gruppe av legpredikanter. Jeg har personlig hørt flere av dem preke, og det er i sannhet en positiv opplevelse. Men nettopp disse genuint lege predikanter er det også som, ihvertfall privat, innrømmer at de nok er de siste på skansen.

At den gamle «legmannsbevegelse» er på retur bekreftes også i de frivillige organisasjoners årsmeldinger, hvor der klages over arbeidermangel. At mange bibelskoler har mange elever behøver i denne forbindelse ikke å være noe argument. Heller ikke kan man blåse liv i den gamle tradisjon ved å gi de lege forkynnere mer omfattende teologisk utdanning, slik man forsøker det enkelte steder. Dette er ikke ment som polemikk mot organisasjonenes skolestell i seg selv. Å stimulere trangen til kristen kunnskap er såvisst bare positivt. Man må bare ikke tro at man derved utdanner rekrutter til en legmannsbevegelse av opprinnelig type. For dens berettigelse lå jo i den lege forkynners enkle, umiddelbare vitnesbyrd, i hans *nådegave* når det gjalt å lese teksten og utlegge den — kan man si: rent eksistensielt?

Hva den nye forkynner-opplæring kan bevirke er, i beste fall, utdanning av dyktige organisasjonsarbeidere, i verste fall propagandister for en «legmannsideologi».

Allerede har man merket ansatser til en slik «ideologi» av usunn type. Dens utgangspunkt er riktig nok: Legfolket skal ikke settes utenfor i kirken. Legfolket skal spørres, og dets svar skal tas hensyn til så langt det er mulig. Legfolket skal også kunne virke justerende på kirkens teologi og praksis. Med andre ord: Man ønsker å holde ved like arven fra rebellen Hans Nielsen Hauge.

Men legfolket i Norge nå til dags er organisasjonenes kadre. En sammenligning med visse politiske venstre-partier er ikke helt av veien. Som Arbeider-bevegelsen er blitt til arbeiderpartiet, er Legmannsbevegelsen blitt til legmannsorganisasjonene.

En voksende gruppe av legfolket står imidlertid utenfor organisasjonene, utenfor de kadre som lederne kan stole og satse på. Det er i norsk kirkeliv i ferd med å vokse frem en ny non-conformistisk legmannsbevegelse, dels som følge av strukturendringene i samfunnet, dels som en reaksjon på det altfor bastant ideologisk orienterte ved visse legmannsorganisasjoner.

Det er mennesker som «går i kirken», mennesker som i takknemmelighet gjerne vil gjøre noe for sine medmennesker uten å slutte seg til en bestemt gruppering, mennesker som gjerne vil dele sin tros glede med andre uten å bestige talerstoler eller vitne etter foreskrevet metode, i det hele: mennesker som finner seg naturlig til rette i kirken, og som synes den er deres hjem. Teologiske spissfindigheter interesserer dem ikke, men de engasjeres av kirken.

Det er også denne nye legmannstype som mer og mer gjør seg gjeldende i de misjonsselskaper som står i et positivt forhold til Den norske kirke. De fleste av dem tenker ikke organisasjonsmessig. De bare ser misjonen som en naturlig funksjon av kirken. Om dens oppgaver utføres av forstandere i Etiopia eller av prester i Kamerun er totalt uinteressant, om misjonæren går i blådress eller fullt ornat eller omvendt snipp er hipp som happ, bare mennesker blir meddelt det kristne budskap og får hjelp i all sin nød. Med andre ord: Deres mangel på interesse for det teologisk «interessante» skyldes hverken manglende engasjement eller manglende kunnskap om den kristne tros innhold. Det er bare så naturlig for dem å tenke seg misjonen og andre kirkelige funk-

sjoner overfor medmennesket som et fullstendig overordnet hensyn.

Når det da spørres om norsk misjons fremtid, eller rettere, hvilken basis norsk misjon skal ha i fremtiden, må man tenke etter:

Er de nåværende organisasjonsapparater de eneste mulige? Eller gis der muligheter for en omorganisering i retning av størst mulig integrering i Den norske kirke og i hele den del av det norske folk som bekjenner troen?

Det bør også stilles spørsmål om misjonenes nære tilknytning til «legmannsbevegelsen», eller rettere: det syn legmanns-ideologien forfekter med hensyn til forholdet mellom kirke og misjon, moderne misjonsforskning, ekumenikk innenfor Kirkenes Verdensråd etc.

Her ville det for det første bli tale om en rent ytre rasjonalisering, dernest om en vurdering av hvor norsk misjon hører hjemme, — om den kan bli det overordnede hensyn.

Hva rasjonaliseringen angår, dreier det seg som nevnt om den best mulige utnyttelse av ressursene på grunnlag av en våken betraktning av forholdene. Eller for å si det mer konkret: En bred undersøkelse og analyse av misjonenes «hjemmearbeid» er nødvendig. Det er mulig man vil komme til det resultat at organisasjonene i deres nuværende form bør opprettholdes. Det er for såvidt greit, dersom man kan gi dette svaret på grunnlag av reelle faktorer. I dag har man nemlig ikke alltid følelsen av at opprettholdelsen av de gjeldende ordninger er så godt forankret i facts som ønskelig kunne være.

Ett eksempel: Ofte hører man folk si at misjonen vil miste sin kraft og også sin rent finansielle basis dersom man gir opp den gamle selskapsformen og dens tilknytning til «legmannsbevegelsen». Rent bortsett fra at hensynet til økonomien alene vel ikke er noe helt legitimt argument, spekulerer man på om det er så meget i nettopp dette som enkelte hevder.

For å utfylle eksemplet, noen ord i tilknytning til siste høsts begivenheter — «Bank På»-aksjonen som resulterte i ti millioner kroner til de to jubilerende misjonsselskaper burde kunne tas som

et tegn på at det virkelig er syn for kristen misjon blant folkekirkens dømte og konfirmerte medlemmer.

Noen vil kanskje innvende at motivene var høyst forskjellige hos dem som gav. Men hovedsaken i dette tilfelle er vel at det som ble gitt, ble gitt til to kristne misjoner som via presse, TV og kringkasting hadde gitt utvetydig beskjed om misjonens motiver og mål. Det måtte være klart for alle at diakoni og genuin forkynnelse skal anses som to sider av samme sak.

Med andre ord: Aksjonen viste at misjonen, riktig presentert, har appell langt utover kretsen av spesielt interesserte. De sistnevntes innsats skal heller ikke i denne sammenheng forkleines. Men også de må føle seg oppmuntret ved den brede oppslutning som aksjonen fikk. De burde kunne føle at de i fremtiden skulle kunne dele både misjonsansvar og misjonsglede med mange flere.

Skulle det ikke også ut fra dette være mulig å trekke visse lærdommer med hensyn til den fremtidige basis for norsk misjonsarbeid? Skulle ikke resultatet av siste høsts aksjoner gi de kirkelig orienterte misjonsselskaper mot til å satse ganske annerledes dristig på et fornyet samarbeidsforhold til folkekirken?

Så meget bedrøvelig og deprimerende er sagt om de folkekirkelige tilstander i Norge. Men kan det ikke hende at nettopp en ny misjonsforståelse og et fornyet misjonsansvar i kirken kunne bringe nytt initiativ og nytt liv. Kanskje de kirkelige orienterte misjonsselskaper, ved å satse dristig på Den norske kirke, kunne bringe dens medlemmer til en bevissthet om at kirken i Norge er noe mer enn et Statens religionsvesen, at kirken er misjon og at en kirke som ikke er misjonerende er meningsløs.

Misjonsselskapene var en historisk nødvendighet. Grupper av enkeltpersoner måtte ta ansvar for det arbeid den etablerte kirke så altfor lenge hadde neglisjert. Men dermed er det ikke sagt at misjonsselskaps-tradisjonen er ubrytelig.

Kan misjonsselskapene — mer konkret sagt: Det Norske Misjonsselskap og Santalmisjonen i første rekke — inspirere kirken til å innse at misjonen er en del av kirkens hele ansvar, har de jubilerende selskaper oppnådd noe langt mer enn en stor penge-sum. Kanskje tiden er moden for en kirkens misjonsavdeling, el-

ler idetminste et kirkens misjonsråd som et forbindende organ mellom folkekirken og organisasjonene?

Den aktuelle oppgave for den eller de som skal gå inn i denne problematikk, kan deles opp slik:

1. Å undersøke og analysere de nuværende kirkelig orienterte selskapers ordninger («hjemmearbeid») for å bringe på det rene hvorvidt de bør opprettholdes. I så fall, hva bør gjøres for å få dem mest mulig hensiktsmessige. Og dertil: Enten forandringer bør komme, eller nuværende ordninger opprettholdes, hvorledes kan det satses på nye samarbeidsforhold til folkekirken?

Hvis rasjonalisering foreslås, må det selvfølgelig tas hensyn, ikke bare til det strikt effektive, men også det menneskelige. Man må bl. a. ha in mente at det knytter seg et så verdslig, men menneskelig vesentlig problem som «sysselsetting» til en rasjonaliseringsprosess.

2. Å analysere de kirkelig orienterte misjonsselskaperes forhold til legfolket i sin helhet og den, etter min mening, langt snevrere gruppe som kalles «legmannsbevegelsen». Kan det eventuelt via misjonen skapes et nytt og mer vidtfavnende legmannsforum?